

Akik előttünk jártak

Bartók Béla unitárius zenész kortársai

Az idén Bartók Béla születésének 125-ik évfordulójára emlékezve bemutatunk néhány unitárius kortárs zenei kiválóságot. Az alábbiakban négy zeneszerzőt említünk meg: Abrányi Kornélt, Tomka Istvánt, Molnár Antal Jenőt és Lakatos Istvánt.

Abrányi Kornél élete ma már többnyire a zenei, az életrajzi lexikonok és saját, Budapesten 1897-ben írt „Elemből és emlékeimből” című munkája alapján állítható össze.

Abrányi – előbbi néven Eördögh – Szentgyörgybányán születik 1822. okt. 15-én. Mint a „Zenészeti Lapok” c. folyóirat szerkesztője alapítja meg 1867-ben az „Országos Magyar Dalárdaegyesületet”. Részt vesz a „Zeneakadémia” létrehozásában, melynek 1875–1883-ig titkára, majd 1888-ig rendkívüli tanára. 1882-ben a „Zenei Közlöny”-t szerkeszti. A Kenyeres Agnes szerkesztette „Magyar életrajzi lexikon” (1967) szerinti „kompozíciójánál értékesebbek zenei írásai, főként visszaemlékezései, amelyek fontos források úgy kortársaira, mint a korabeli zenei életre vonatkozóan”.

Az Unitárius Egyházhoz való viszonya még nem került feldolgozásra. A budapesti egyházközség „Halotti anyakönyve” szerint 1903. december 20-án – agkori gyengeség idején elő halálát és Józán Miklós volt budapesti lelkész szolgálatával helyezik örök nyugalomra.

Tomka István 1855. jan. 17-én születik Bucsányban. A Bartha Dénes által 1965-ben és Boronkay Antal által 1984-ben szerkesztett „Zenei Lexikon” szerint a bécsi „Konzervatórium” elvégzése után, a 70-es és 80-as évek végéig külföldön koncertezik. Az 1888-ik évtől a „Nemzeti Zenede” tanára, majd 1901-től – mint elismert pedagógus – a „Nemzeti Zenede” igazgatójaként működik.

Az Unitárius Egyházhoz való viszonya még tisztázatlan. A budapesti egyházközség „Attérési anyakönyve” szerint 1893. ápr. 21-én csatlakozik az Unitárius Egyházhoz.

Molnár Antal Jenőről gazdagabb forrásanyaggal rendelkezünk.

Életével és munkásságával találkozunk az „Unitárius Értesítő” című egyházi lapunk és Borus Róza, 1978-ban, a M. T. Akadémia Irodalomtudományi Intézetében készített riportjában.

Molnár Antal Jenő Budapesten születik 1890. jan. 7-én. A lexikonok szerint a modern magyar zenetudomány egyik megalapítójaként – amint Kenyeres Agnes „Magyar életrajzi lexikona” (1934) közli: „egyike a legelsőeknek, aki felismeri Bartók Béla és Kodály Zoltán zsenialitását és 1910-ben Erdélyben és 1912-ben a Felvidéken gyűjt népzeneit.”

Középiskolai tanulmányait a Markó utcai gimnáziumban végzi, ahol megzenésíti a német tankönyv verseit. A hegedű és zongorairodalomba Szilágyi Sándor vezeti be. Mint Bartók első koncertjének ifjú előadója, Kodály Zoltántól tanul összhangzattant. A népzene kutatói pályán Bartók indítja el. Ő tanítja meg a fonográf kezelésére. Így gyűjt több száz dalt előbb Csíkbán, majd Ipolybalogon.

1910 és 1913 között a Waldbauer – Kerpely vonósnégyes, – 1917–1919-ig a Dohnányi – Hubay zongoranegyesnek tagja. Mint pedagógus a budai „Zeneakadémián”, a Székesfehérváros legfelsőbb zeneiskolájában, majd 1919-től 1959-ig a „Zeneművészeti Főiskolán” tanít, 1934 és 1940 között a „Népszerű Zenefüzetek”-nek, 1957-től a „Kis Zene-könyv”-társzerkesztője. Ír „Bartók kvartettjei”-ről (1911), „Táncjátékaról” (1917) és a „Kékszakállu herceg vará”-ról. (1918).

A Nyugatban Bartók vonósnégyeséről ír. E lap matinéin – saját dalainak zongorakíséretjeként fellépő Molnár Jenő Antal ismeretségbe kerül Adyval, Kosztolányival és Móricz Zsigmonddal.

1917-ben és 1918-ban „Bartók-tanulmányokat”, 1921-ben tudományos Bartók-elemzést ad közre. Amint interjújában elmondja, Bartók kvartettjéről írt tanulmánya olyan nagy feltűnést keltett, hogy pl. Tisza István éles szatírban csúfolja ki.

„A zeneművészet könyve” című, képekkel illusztrált munkája a nagy és már elismert zeneszerzők mellett közli Bartók arcképét is, miért is a „Zeneakadémia” akkori titkára Moravcsik Géza dorgálásban részesíti.

Mint a modern magyar zenetudománynak egyik megalapítója, sok ismertetést, kritikát, zenepszichológiát, zeneszociológiát ad közre.

Molnár Antal Jenő az 1920-as évek második felében gyakran szerepel orgonajátékkal a budapesti Dávid Ferenc Egyletben, a Brassai Sámuel Ifjúsági Egyletben és az Unitárius Nőszövetség rendezvényein. Legemlékezetesebb fellépése 1926. júni. 17-én volt, mikoris az Unitárius Nőszövetségben, a Rev. Hury G. Ives amerikai lelkész és felesége tiszteletére rendezett templomi hangversenyen orgonajátékkal gyönyörködteti a közönséget. Életét 1983. dec. 7-én Budapesten fejezi be.

Lakatos István, Bartók Béla negyedik kortársa Nagyszerleceen születik 1895. február 26-án.

Középiskolai tanulmányait Kolozsvárt az Unitárius Kollégiumban, s ugyancsak Kolozsvárt, de magánúton végzi zenei tanulmányait, 1922-ben itt szerez hegedűtanári diplomát, majd a budapesti Műegyetemen mérnöki oklevelet, 1945-ben a kolozsvári Tudományegyetemen a bölcsészkaron doktorál. 1919 és 1954 között a kolozsvári mérnöki hivatal útmérnökeként, a Mariánum hegedűtanáraként, a Mezőgazdasági Főiskola, majd a Zeneművészeti Főiskola tanáraként dolgozik. Főkutatója a Román Akadémia kolozsvári fiókjának. Mint ilyen foglalkozik a magyar–román és szász zenekultúrával.

Az I. világháborúban tüzérhadnagyként harcol: Doberdónál, Isonzónál, Piavénél. A háború után előadója a Kolozsvári Magyar Népközösség zenei ügyeinek.

1939 decemberétől rendes tagja az Unitárius Irodalmi Társaságnak, az Erdélyi Múzeum – és a Dávid Ferenc Egyletnek. Tanulmányozza a korszerű útpépítés kérdéseit, de foglalkozik zenetörténettel, a magyar műzenével és a román népdal irodalmával is. Útkongresszusok és zenei ünnepek alkalmával megfordul Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Olaszországban és Csehországban. Foglalkozik Brahms zenéjének magyaros elemeivel. Feldolgozza Ruzicska György emlékezéseit, bibliográfiát állít össze az 1919 és 1940 között működő erdélyi zeneszerzők munkáiról. Megírja a Kolozsvári Zenetársaság történetét.

Lakatos István az Erdélyi Múzeum Egyesület megbízásából az „Új magyar műzene” címen íródó tanulmányában megkísérli Bartók és Kodály műveinek összeállítását. De, mert a munkák évszámát illetően nehézségei akadnak, levélben kér Bartóktól tájékoztatást. Lakatos említett tanulmánya 1936-ban jelenik meg a Tudományos Füzetek 85-ik számaként. A Budapesten, 1936. július 14-ei dátumot viselő Bartók-válaszlevél az 1924–30/31-ig megjelent munkák címével és évszámával a Demény János szerkesztette „Bartók Béla levelei” című (Zeneműkiadó Vállalat 1955) munka 208. oldalán olvasható. Lakatos István Budapesten 1989. szeptember 22-én fejezi be életét.

A fentiekben – röviden – a világhírű zeneszerző, az unitárius „Bartók Béla – szintén unitárius – zenész kortársait mutattuk be, bizonyosságul, hogy egyházunk tagjai a zenetudományban és a zenei életben is jelentős helyet foglaltak el. A Bartók-ünnepségek sorozatában róluk sem feledkezzünk meg. Kövessük példájukat egy tiszta és közérthető új magyar zene megteremtése érdekében.

Kelemen Miklós